

**Η Γενοκτονία των Αρμενίων και οι κοινοί αγώνες με
τους Έλληνες της Ανατολής.**
Γράφει ο Δρ. Βλάσσης Αγτζίδης*.

Η αναγνώριση της Γενοκτονίας των Αρμενίων από την αμερικανική κυβέρνηση έχει μεγάλη συμβολική αξία. Κατ' αρχάς υπήρξε μια οφειλόμενη απόδοση τιμής προς τον μαρτυρικό πληθυσμό, που τα κρίσιμα χρόνια μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο εγκαταλείφθηκε κυριολεκτικά από τις μεγάλες χριστιανικές δυνάμεις της Δύσης (συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ) στο έλεος των στρατευμάτων του Μουσταφά Κεμάλ. Κατόπιν, έστειλε σαφές μήνυμα προς την εθνικιστική τουρκική ελίτ, η οποία επέλεξε να μετατρέψει σε σύγχρονη ιδεολογική της βάση την ιδεολογία των Νεότουρκων και του παντουρκισμού.

Το ιστορικό πλαίσιο.

Οι Αρμένιοι υπήρξαν συστηματικός στόχος της κεντρικής εξουσίας από την εποχή του απολυταρχικού ισλαμικού καθεστώτος στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Όμως, από την εποχή που οι ακροδεξιοί Νεότουρκοι στρατιωτικοί κατέλαβαν πραξικοπηματικά την εξουσία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1908 μια νέα κατασταλτική μέθοδος κάνει την εμφάνισή της. Στη θέση των παλιών ενστικτωδών αντιδράσεων της οθωμανικής εξουσίας κατά των χριστιανικών κοινοτήτων-των ραγιάδων, εκπονείται πλέον ψύχραιμα και κυνικά ένα σχέδιο, με βάση το οποίο στοχοποιούνται ομάδες του πληθυ-

σμού, διαμορφώνεται μια ιδεολογία κοινωνικού αποκλεισμού και μεθοδικά, σε ειρηνικούς καιρούς -αρκετά χρόνια πριν την «τελική λύση»- οργανώνεται ο μηχανισμός της εξόντωσής τους.

Οι Νεότουρκοι, από το 1911 είχαν αποφασίσει τη γενοκτονία των Χριστιανών. Σε μια ανταπόκριση των "The Times of London" από τη Θεσσαλονίκη, στις 3 Οκτωβρίου του 1911, με τίτλο "Οι Νεότουρκοι και το πρόγραμμά τους", παρακολουθούμε την επικράτηση των ακραίων σωβινιστικών επιλογών στο συνέδριο του κομιτάτου "Ένωση και Πρόοδος" που βρισκόταν ήδη στην εξουσία. Ο εκτουρκισμός δια της βίας όλων των κατοίκων, αποφασίζεται τελεσίδικα με μέσο τους εξοπλισμένους Μουσουλμάνους.

Αυτή ήταν η πρώτη επίσημη εκδήλωση της απόφασης του τουρκικού εθνικισμού για την καταστροφή της πολυπολιτισμικής και πολυεθνικής οθωμανικής κοινωνίας. Το ιδεολογικό πλαίσιο είχε χαραχθεί από τον Ziya Gokalp, ιδεολογικό πατέρα του τουρκικού εθνικισμού, ο οποίος καλούσε για τον τερματισμό της «ψευδαίσθησης περί ισότητας μουσουλμάνων και χριστιανών». Ο ίδιος περιέγραφε το 1911 στο περιοδικό «Yeni Hayat» και το νέο άνθρωπο : «οι Τούρκοι ήταν οι 'υπεράνθρωποι' που είχε φανταστεί ο Γερμανός φιλόσοφος Nietzsche... Από την τουρκότητα θα γεννηθεί η νέα ζωή...».

Στο πλαίσιο αυτό θα ξεκινήσει μεθοδευμένα η υλοποίηση των νέο-τουρκικών «εθνικών στόχων».

Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους οι Νεότουρκοι θα θέσουν σε εφαρμογή τις αποφάσεις που είχαν λάβει το 1911, για εθνική εκκαθάριση των ανεπιθύμητων πληθυσμών. Με την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου άρχισε η «εκκαθάριση θυλάκων μη τουρκικών πληθυσμών που είχαν συγκεντρωθεί σε στρατηγικά σημεία» (Celal Bayar, "Ben Yazdim"). Το σχέδιο είχε την απόλυτη υποστήριξη των Γερμανών συμμάχων των Νεότουρκων και κάποια σημεία του υλοποιήθηκαν από κοινού. Οι Αρμένιοι, οι Έλληνες της Ανατολής και οι Ασσυροχαλδαίοι θα βρεθούν στο στόχαστρο και θα εξοντωθούν ανελέητα.

Στην περιοχή του Καυκάσου το ζήτημα θα κριθεί από τη μοιραία απόφαση του Λένιν να συνάψει στο Μπρεστ Λιτόφσκ της Πολωνίας, το Μάρτιο του 1918, συνθήκη ειρήνευσης με τους Γερμανο-αυστριακούς και τους Νεότουρκους. Ο Λένιν ήρθε τότε σε έντονη σύγκρουση με όλη την Αριστερά

της Επανάστασης, η οποία προσδοκούσε τη μετατροπή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου σε «επαναστατικό» και την έμπρακτη βοήθεια προς το εργατικό κίνημα της Γερμανίας και των άλλων χωρών. Τα εδάφη του Ανατολικού Πόντου –που είχε καταλάβει ο ρωσικός στρατός από το 1916- του Καρς και του Αρνταχάν της Ιστορικής Αρμενίας θα παραδοθούν στους Νεότουρκους με αποτέλεσμα τη μαζική έξοδο προς τη Ρωσία δεκάδων χιλιάδων Αρμενίων και Ελλήνων.

Μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η ήττα των Κεντρικών Δυνάμεων το Νοέμβριο του 1918 αναζωπύρωσε τις ελπίδες των Αρμενίων και των Ελλήνων του Πόντου, για επίλυση του εθνικού ζητήματος. Οι ελληνο-αρμενικές σχέσεις, εάν εξαιρέσουμε την περιοχή του Καρς, ήταν θαυμάσιες. Σε πολλά μέρη οι Έλληνες και οι Αρμένιοι τελούσαν από κοινού μνημόσυνα για τους “κατά τους διωγμούς του πολέμου διαρκούντος απολεσθέντων”. Στην Ευρώπη οργανώθηκαν κοινά ελληνοαρμενικά συλλαλητήρια “προς απελευθέρωσιν Ελλήνων και Αρμενίων Μικράς Ασίας”.

Το τοπίο θα αλλάξει δραματικά μετά την απόβαση του Κεμάλ στις 19 Μαΐου 1919 στη Σαμψούντα και τη συγκρότηση του τουρκικού εθνικιστικού στρατού, οι συγκρούσεις άρχισαν να πολλαπλασιάζονται. Η τελική φάση του ζητήματος θα κριθεί στο μικρασιατικό μέτωπο την περίοδο 1919-1922. Το παλιό εθνικιστικό κίνημα των Νεότουρκων θα επανεμφανιστεί δυναμικά κάτω από το πρόσωπο του Μουσταφά Κεμάλ πασά. Η περίοδος αυτή θα χαρακτηριστεί από τη ραγδαία αλλαγή του διεθνούς περιβάλλοντος, τα αποκλίνοντα συμφέροντα των Ιταλών και των Γάλλων, την αποστασιοποίηση των ΗΠΑ και την ουδετεροποίηση της Μεγάλης Βρετανίας. Αυτά, συνδυασμένα με τον ελληνικό Διχασμό (δηλαδή τον πρώτο εμφύλιο πόλεμο), την αντίδραση και το αντιμικρασιατικό πνεύμα που κυριαρχούσαν στο Λαϊκό Κόμμα και τη φιλομοναρχική παράταξη, μαζί με την ασυνέπεια του βενιζελισμού, που προκήρυξε εκλογές εν μέσω του μικρασιατικού πολέμου και τη διαμόρφωση μιας μικρής παλαιοελλαδικής ντεφετιστικής Αριστεράς (ΣΕΚΕ), οδήγησε στη Μικρασιατική Καταστροφή και την κυριαρχία του τουρκικού εθνικισμού στο σύνολο των παλιών οθωμανικών πολυεθνικών εδαφών.

Ως αποτέλεσμα της πολιτικής εθνικής εκκαθάρισης που επέλεξαν οι νικητές και εκφράστηκε, πραγματικά αλλά και συμβολικά, με τη σφαγή και την πυρπόληση της Σμύρνης το Σεπτέμβριο του 1922, οι ακτές της Ελλάδας γέμισαν από τους δεκάδες χιλιάδες απόκληρους πρόσφυγες, Έλληνες και Αρμένιους.

Η τελευταία πράξη του δράματος θα συμβεί στη Λωζάννη της Ελβετίας, όπου η ομώνυμη Συνθήκη θα επιβεβαιώσει τα αποτελέσματα της ελληνικής και αρμενικής ήττας στη Μικρά Ασία και στην Ανατολία, θα επιδικάσει στους νικητές τα όσα κέρδισαν με τις Γενοκτονίες των χριστιανικών πληθυσμών και θα αποφασίσει την οριστική απαλλαγή όσων Νεότουρκων βαρύνονταν με τα εγκλήματα της περιόδου 1914-1918.

Ως αποκαλυπτικός επίλογος της τραγικής αυτής κοινής πορείας των χριστιανικών πληθυσμών της Ανατολής μπορεί να θεωρηθεί η πώληση των οστών των θυμάτων. Το 1924 πολλά εμπορικά πλοία μετέφεραν από τουρκικά λιμάνια σε γαλλικά, πολλά φορτία ανθρώπινων οστών για «βιομηχανική χρήση». Γάλλοι επιχειρηματίες τα αξιοποίησαν για βιομηχανική χρήση, Βρετανοί τα μετέφεραν με τα πλοία τους και οι Έλληνες κυβερνήτες επέτρεψαν την απρόσκοπτη μεταφορά τους από το Αιγαίο παρά τις σφοδρές διαμαρτυρίες των επιζώντων προσφύγων, Ελλήνων και Αρμενίων...

Μια μαρτυρία.

Μια αληθινή ιστορία από τα Φάρασα της Καππαδοκίας που αφηγήθηκε ο Γρηγόρης Θεοδωρίδης (εγγονός της Αναστασίας) στον Φαρασιώτη ερευνητή Ανδρέα Κωνσταντινίδη:

Την περίοδο των βίαιων μετακινήσεων του Αρμενικού πληθυσμού της Καππαδοκίας από τις εστίες τους μεταξύ του 1915 – 1916, στον δρόμο προς την Ανατολία, μια ομάδα ανθρώπων με την συνοδεία του στρατού, αναγκάστηκε να διανυκτερεύσει στα Φάρασα, στο χωριό Κίσκα. Οι στρατιώτες του Οθωμανικού στρατού, επιτάξαν τότε κάποια τουρκικά σπίτια (στην Κίσκα υπήρχε και ένας μικρός αριθμός τούρκων κατοίκων). Τοποθέτησαν μέσα τους αιχμαλώτους και έκλεισαν τις πόρτες και τα παράθυρα καρφώνοντας σανίδες. Ένα από αυτά τα σπίτια, ήταν στην γειτονιά του Γούργαφα ο οποίος είχε δυο παιδιά, τον Γρηγόρη και την Αναστασία.

Κάποια στιγμή το βράδυ, η Αναστασία ξύπνησε λόγω της φασαρίας, μια φασαρία που αποτελούταν από κλάματα συνοδεία μιας εκκωφαντικής σιωπής η οποία προμήνυε αυτό που ερχόταν. Άλλωστε το κλάμα εκείνο ήταν διαφορετικό, ήταν κλάμα ψυχής, μια ψυχή που σύντομα θα ταξίδευε σε μέρη μακρινά και από ψηλά θα αγνάντευε τον μάταιο αυτό κόσμο. Η Ρωμηά όμως Αναστασία, δεν στάθηκε να ακούει μόνο, βγήκε από το σπίτι της και πήγε εκεί κοντά, δίχως φόβο, δίχως κανέναν δισταγμό. Φτάνοντας λοιπόν και χωρίς να κάνει δεύτερη σκέψη μίλησε με τις ψυχές εκείνες τις οποίες χώριζε ένας τοίχος και τότε μια φωνή ακούστηκε από μια γυναίκα η οποία της είπε : Πάρε αυτές τις δυο ψυχές, τουλάχιστον να σωθούν αυτά τα αγγελούδια. Τα σπίτια στα Φάρασα είχανε όλα τους μικρούς φεγγίτες οι οποίοι οδηγούσαν στο υπόγειο όπου αποθήκευαν τα σιτηρά. Με αυτό τον τρόπο λοιπόν κατάφεραν αυτά τα αγγελούδια να συρθούν και πέσουν κυριολεκτικά στην αγκαλιά της Ρωμηάς που έμελλε να είναι ο σωτήρας τους.

Ο καιρός πέρασε και η Αναστασία είχε υπό την προστασία τις δυο μικρές Αρμενοπούλες, μέχρι που τις ανέβασε μια μέρα στο άλογο και η ίδια περπατώντας έφτασε μέχρι την πόλη του Εβερέκι όπου είχε σημαντικό Αρμένικο πληθυσμό. Είχε ακούσει η ίδια πως είχε φτάσει μια οργάνωση η οποία μάζευε ορφανά και τα φυγάδευε στο εξωτερικό. Έτσι και έγινε, παρέδωσε τα δυο μικρά παιδιά όμως η ιστορία ήθελε και πάλι να βρεθούν οι δρόμοι τους. Το 1924 πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή και η Αναστασία βρέθηκε με τους συγχωριανούς της στο Φαρασιώτικο χωριό Αγροσυκιά, κάπου στην Βόρεια Ελλάδα. Μόνη της δίχως άντρα ο οποίος είχε χαθεί πολλά χρόνια πριν όταν είχε μεταναστεύσει στην Αμερική. Περνώντας τα χρόνια η ίδια ξανά παντρεύτηκε όμως δεν απέκτησε ποτέ δικά της παιδιά. Την δεκαετία όμως του 50' ένα γράμμα έφτασε στην πόρτα της, ένα γράμμα γραμμένο στα ξένα. Ο αποστολέας ήταν αυτά τα δυο μικρά κοριτσάκια που πλέον ήταν και αυτά μεγάλες γυναίκες, μεγαλωμένες στα ξένα και αυτές και συγκεκριμένα στην Αμερική, δεν ξέχασαν ποτέ αυτή την Μάνα που τις έσωσε και τις μεγάλωσε, που τις έδωσε αγάπη και στοργή σε μια περίοδο όπου οι ψυχούλες τους είχαν δει τόσα πολλά, πράγματα που τις σημάδεψαν μια ζωή. Ένα ευχαριστώ αυτό ήταν που ήθελαν να πουν, ένα βαθύ ευχαριστώ.

***Ο Βλάσης Αγτζίδης είναι διδάκτωρ Σύγχρονης Ιστορίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με βασικές σπουδές τα μαθηματικά.**

Έχει εκδόσει ως τώρα (μονογραφίες και επιμέλειες) δεκαεπτά βιβλία, έχει συμμετάσχει σε συλλογικές εκδόσεις και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Έχει τιμηθεί με το Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών (1995) για τη συγγραφή της ιστορίας των Ελλήνων στον Εύξεινο Πόντο και δύο φορές με Εύφημο Μνεία από το Υπουργείο Εξωτερικών, για τη συμμετοχή του στην οργάνωση της επιχείρησης για τη διάσωση των Ελλήνων που είχαν εγκλωβιστεί στην εμπόλεμη Αμπχαζία (1993) και για την οργάνωση του Συμβούλιου Από-δημου Ελληνισμού (1995).

Η θεματολογία του περιστρέφεται γύρω από τη Μικρασιατική Καταστροφή, την ιστορική εμπειρία και τη σύγχρονη παρουσία των Ελλήνων στην πρώην Σοβιετική Ένωση, τα προβλήματα του νεότερου ελληνισμού, τους μουσουλμάνους ελληνόφωνους της Τουρκίας, την ευρύτερη ελληνική Διασπορά κ.ά. Επισκέφτηκε πολλές φορές τις περιοχές που κατοικεί η ελληνική μειονότητα στην πρώην Σοβιετική Ένωση –και στην Αρμενία- καθώς και τις περιοχές των ελληνοφώνων στη βόρεια και δυτική Τουρκία. Παρακολούθησε τη διαδικασία της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης και περιέγραψε τις επιπτώσεις που είχε στην ελληνική μειονότητα.

Τα άρθρα που δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του ΙΗΑ εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς – μέλη του ΙΗΑ. Η ιστοσελίδα του ΙΗΑ δεν λογοκρίνει, ούτε επεμβαίνει σε άρθρα – κείμενα των μελών του ΙΗΑ.

[INTERNATIONAL HELLENIC ASSOCIATION.](https://professors-phds.com/)

Πηγή : <https://professors-phds.com/>